

מלקוּם

שבועות וירטואלי
בבית אבי חי

מי אתה, ר' שמעון בר יוחאי?

מלילה הלנר-אשד

נתבונן במקורות מספר הזוהר על דמותו כמורה הגדול ועל חווית החיים בנוכחותו,
ומשם נתבונן על חוויותינו עם מורים ומורות בחיינו.

בר יוחאי נמשחת אשךיך שמן ששון מחברך:
בר יוחאי אשךיך יולדתך אשךיך העם הם לומדה ואשךיך העומדים על סוךך

"יהושע בן פרחיה אומר: עשה לך רב, וקנה לך חברה והיי דן את כל האדם לכף זכות"
(אבות, פ"א, ו)

"עשה לך רב" – רצונו לומר: אפילו לא יהיה ראוי לך לרב: אבל שים אותו לך לרב, עד שתדמה בו שהוא מלמד, ויעלה בידך בעבור זה למוד החוכמה, כי אין לימוד האדם מעצמו כלמודו מזולתו: שהלמוד מעצמו – טוב הוא, אבל למודו מזולתו – יתקיים בידו יותר, והוא יותר מבואר אפילו היה כמוהו בחוכמה, או למטה הימנו. וכן בארו בפרוש זאת המצווה."
(ר' משה בן מימון – הרמב"ם [מצרים, נפטר 1204], פירוש המשנה)

1 ← ר' שמעון בר יוחאי ובנו במערה

"הלכו [ר' שמעון ובנו אלעזר] התחבאו במערה. התרחש נס, נברא להם חרוב ומעיין מים והתפשטו [מבגדיהם] והיו יושבים עד צוארם בחול. כל היום לומדים. בשעת התפילה לבשו בגדיהם והתפללו וחזרו התפשטו מהם כך שלא יבלו.
ישבו שנים עשר שנה במערה. בא אליהו ועמד על פתח המערה. אמר: מי יודיע לבר יוחאי שמת הקיסר ובטלה גזירתו?
יצאו, ראו אנשים חורשים וזורעים. אמר [בר יוחאי]: מניחים חיי עולם ועוסקין בחיי שעה?! כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף.
יצתה בת קול ואמרה להם: להחריב עולמי יצאתם? חזרו למערתכם!
חזרו, הלכו וישבו שנים עשר חודשים [נוספים]. (אומרים, 'משפט רשעים בגיהנם שנים עשר חדש').
יצתה בת קול ואמרה: צאו ממערתכם! יצאו.
כל מקום שהיה מכה רבי אלעזר, היה מרפא רבי שמעון.
אמר לו: בני, די לעולם אני ואתה.
לפנות ערב שבת ראו זקן אחד שהיה נוטל שני צרורות של הדסים ורץ בין השמשות. אמרו לו, אלו למה לך? אמר להם: לכבוד שבת. ו[לא] יספיק לך אחד? [אמר להם]: אחד כנגד זכור [את יום השבת] ואחד כנגד שמור [את יום השבת]. אמר לו לבנו: ראה כמה חביבין מצות על ישראל! התישבה דעתם."
(בבלי שבת לג, ע"ב)

"ואמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחאי: יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה, ואילמלי אלעזר בני עמי – מיום שנברא העולם ועד עכשיו. ואילמלי יותם בן עוזיהו עמנו – מיום שנברא העולם עד סוכו.
ואמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחאי: ראיתי בני עלייה והן מועטין. אם אלף הן אני ובני מהן, אם מאה הם – אני ובני מהן, אם שנים הן – אני ובני הן."
(בבלי סוכה מה, ע"ב)

2 ← ר' שמעון בר יוחאי – גיבור הזוהר

המורה הגדול

"כל מאן דיתפרש מינה [אורייתא] כמאן דמתפרש מן חיי ומאן דמתפרש מר' שמעון כאילו מתפרש מכלא...ווי לדרא דר' שמעון בן יוחאי יסתליק מניה. דכד אנן קיימין קמי דר' שמעון מבועין דלבא פתיחין לכל עיבר וכלא מתגליא. וכד אתפרשנא מניה לא ידענא מידי וכל מבועין סתימין. אמר ר' חזקיה היינו דכתיב: ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על שבעים איש הזקנים כבוצינא דא דנהרין מניה כמה בוצינין והוא בקיומיה שכיח. כך ר' שמעון בן יוחאי מארי דבוצינין הוא נהיר לכלא ונהורא לא אעדי מניה ואשתכח בקיומיה." (זוהר, ח"ב, פו ע"ב)

תרגום: כל מי שיפרוש מן התורה כמי שפורש מן החיים, ומי שפורש מר' שמעון כאילו פורש מהכל!...אוי לדור שר' שמעון בן יוחאי יסתלק ממנו. שכאשר אנו עומדים לפני ר' שמעון מבועי הלב פתוחים לכל עבר והכל נגלה. וכאשר אנו פורשים ממנו איננו יודעים דבר וכל מבועים סתומים. אמר ר' חזקיה, זהו שכתוב: **'ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על שבעים איש הזקנים'** (במדבר יא, כה), כנר זה שמאירים ממנו כמה נרות והוא בקיומו עומד. כך ר' שמעון בן יוחאי בעל המאורות הוא מאיר לכל והאור לא נפרד ממנו ונמצא בקיומו.

"תנא אמר ר' יוסי מן יומא דאסתליק ר"ש מן מערתא מלין לא אתכסיין מן חבריא ורזין עלאין הוו מסתכלן ואתגליין מביניהו כאלו אתייהבו ההיא שעתא בטורא דסיני. בתר דשכיב כתיב ויסכרו מעיינות תהום וארובות השמים והוו חברייא מרחשן מלי ולא מתקיימי בהו." (זוהר, ח"א, רטז ע"ב)

תרגום: שנויה, אמר ר' יוסי: מן היום שעלה ר' שמעון מן המערה דברים לא כוסו מן החברים וסודות עליונים היו רואים, [והללון] נגלים ביניהם כאילו ניתנו אותה שעה בהר סיני. אחרי שמת, כתוב: **'ויסכרו מעיינות תהום וארובות השמים'** (בראשית ח, ב), והיו החברים מרחשים דברים ולא התקיימו בהם.

האומץ והנועזות

"זכאה דרא דר"ש בן יוחאי שארי בגויה, זכאה עדביה בין עלאין ותתאין עליה כתיב אשריך ארץ שמלכך בן חורין. מהו בן חורין דזקיף רישא לגלאה ולפרשא מלין ולא דחיל. כהאי דאיהו בן חורין ויימא מאי דבעיא ולא דחיל. מהו מלכך זה רשב"י מארי דאורייתא, מארי דחכמתא." (זוהר, ח"ג, עט ע"ב)

תרגום: אשרי הדור שרבי שמעון בן יוחאי שורה בתוכו, אשרי חלקו בין עליונים ותחתונים. עליו כתוב: **'אשריך ארץ שמלכך בן חורין'** (קהלת י, יז). מהו 'בן חורין'? - שזוקף ראש לגלות ולפרש דברים ואינו ירא, כמי שהוא בן חורין ואומר מה שרוצה ואינו ירא. מהו 'מלכך'? - זה רשב"י אדון התורה, אדון החכמה!

המאור הגדול

"ר' שמעון כבוצינא דשרגא דאדליק לעילא ואדליק לתתא ובנהורא דאדליק לתתא נהירין כל בני עלמא, ווי לעלמא כד יסתלק נהורא דלתתא בדהורא דלעילא, מאן ינהיר נהורא דאורייתא לעלמא." (זוהר, ח"ב, רא ע"א)

תרגום: ר' שמעון כמאור הנר הדולק למעלה והדולק למטה, ובאור שמדליק למטה מאירים כל בני העולם. אוי לעולם כאשר יסתלק האור של מטה באור של מעלה. מי יאיר את אור התורה לעולם! "מאריה דנהורא גבר דאתדבק בנורא דאכלא כל יומא הא נהורא עמיה שריה." (זוהר, ח"ג, רסה ע"ב)

תרגום: [רשב"י] אדון האור, גבר הדבק באש האוכלת בכל יום, הרי האור עמו שורה!¹

רשב"י ומשה

"זכאה את ר"ש דמארך בעי ביקרך על כל בני עלמא. במשה כתיב ויחל משה וגו' דמשמע דאחיד ליה פרגודא. ואנת ר"ש גוזר וקב"ה מקיים הוא גוזר ואנת מבטל." (זוהר, ח"ג, טו ע"א)

תרגום: אשריך רבי שמעון שאדונך חפץ ביקרך יותר מכל בני העולם! במשה כתוב: **'וַיַּחַל מֹשֶׁה'** (שמות לב יא) ומשמעו שאחזה אותו חלחלה,² ואתה, רבי שמעון, גוזר והקב"ה מקיים. הוא גוזר ואתה מבטל!

על הרפלקסיביות

"אמר ר' שמעון כלהו בוצינין חברין דאתיין בהאי עזקא קדישא. אסהדנא עלי שמייא עלאין דעלאין וארעא קדישא עלאה דעלאה, דאנא חמי השתא מה דלא חמא בר נש מימא דסליק משה זמנא תניינא לטורא דסיני, דאנא חמינא אנפאי נהירין כנהורא דמששא תקיפא דזמין למיפק באסוותא לעלמא דכתיב 'זזרחו לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה'. ועוד דאנא ידענא דאנפאי נהירין ומשה לא ידע ולא אסתכל. הה"ד ומשה לא ידע כי קרן עור פניו." (זוהר, ח"ג, קלב ע"ב, אדרא רבא)

תרגום: אמר ר' שמעון: כל הנרות, החברים הבאים בטבעת קדושה זו! מעיד אני עלי שמים עליונים, וארץ קדושה עליונה שבעליונה, שאני רואה עתה מה שלא ראה אדם מיום שעלה משה בפעם השנייה להר סיני. שאני רואה את פני מאירות כאור השמש החזק העתיד לצאת ברפואה לעולם. שכתוב: **'וְזָרְחָה לָכֶם יְרֵאֵי שָׁמַי שְׁמֵשׁ צְדָקָה וּמְרַפָּא בְּכַנְפֶיהָ'** (מלאכי ג, כ).

1 דניאל ב, כב: הוא גלא עמיקתא ומסתרתא ידע מה בחשוכא ונהורא עמה שרא.
2 בבלי ברכות לב, ע"א: 'ויחל משה את פני ה'... מלמד שעמד משה בתפלה לפני הקדוש ברוך הוא עד שאחזתו אחילו. מאי אחילו? אמר רבי אלעזר: אש של עצמות.

ועוד שאני יודע שפני מאירות ומשה לא ידע ולא התבונן,
שכתוב: 'ומִשָּׁה לֹא יָדַע כִּי קָרוֹן עוֹר פָּנָיו' (שמות לד, כט).

על מות רשב"י

"אשתטח רבי חייא בארעא ונשק לעפרא ובכה ואמר עפרא עפרא כמה את קשי קדל כמה את בחציפוי... בוצינא קדישא דהוה נהיר עלמא שליטא רברבא ממנא דזכותיה מקיים עלמא אתבלי בך. רבי שמעון נהירו דבוצינא נהירו דעלמין אנת בלי בעפרא ואנת קיים ונהג עלמא. אשתומם רגעא חדא ואמר עפרא עפרא לא תתגאי דלא יתמסרון בך עמודין דעלמא דהא רבי שמעון לא אתבלי בך."
(זוהר, ח"א, ד ע"א)

תרגום: השתטח רבי חייא על הארץ ונשק לעפר ובכה ואמר: עפר עפק כמה אתה קשה עורף! כמה אתה בחציפות!... המאור הקדוש שהיה מאיר את העולם, השליט הגדול, הממונה שזכותו מקיימת את העולם, בלה בך. רבי שמעון, אור הנר, אור העולמות, אתה בלה בעפר ואתה קיים ומנהיג את העולם! השתומם רגע אחד ואמר: עפר עפק, אל תתגאה שלא יימסרו בך עמודי העולם, שהרי רבי שמעון לא בלה בך!